

Νέο Κληρονομικό Δίκαιο:

Τι αλλάζει και γιατί έχει
σημασία για την κοινωνία και
την οικονομία

Άρθρο της Σοφίας – Μαρίας Σβεντζούρη, Counsel,
στο Capital.gr

Η μετά από σχεδόν οκτώ δεκαετίες επιδιωκόμενη με το νομοσχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης αναμόρφωση του Κληρονομικού Δικαίου συνιστά ουσιαδέστατη μεταρρύθμιση με έντονο κοινωνικό και οικονομικό αντίκτυπο. Πρόκειται για μεταρρύθμιση που προάγει τη θεσμική σταθερότητα, ενισχύει την παραγωγική δραστηριότητα και υποστηρίζει τη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη. Η προτεινόμενη νομοθετική μεταρρύθμιση στηρίζεται στους κάτωθι τέσσερις βασικούς πυλώνες:

Διαχωρισμός κληρονομιαιάς περιουσίας και ατομικής περιουσίας του κληρονόμου

Με το νέο νομοθετικό πλαίσιο κληρονομιαιά και ατομική περιουσία δεν θα συγχέονται αυτονόητα, αφού τα χρέη του κληρονομούμενου θα εξοφλούνται αποκλειστικά από την κληρονομία και δεν θα επιβαρύνουν την ατομική περιουσία του κληρονόμου. Με τη μεταρρύθμιση αυτή αναμένεται να μειωθεί αισθητά ο, λόγω χρεών του κληρονομούμενου, μεγάλος αριθμός αποποιήσεων κληρονομιών. Η σύγχυση των περιουσιών αποτελούσε μέχρι τώρα πρόσκομμα αποδοχής ακόμα και κληρονομιαιών περιουσιακών στοιχείων με μεγάλη οικονομική και εμπορική αξία που εξ αυτού του λόγου παρέμεναν μέχρι σήμερα ανεκμετάλλευτα. Με το νέο δίκαιο θα μπορούν να καταστούν προσοδοφόρα για τους κληρονόμους και κατ' επέκταση για το κράτος, μέσω της είσπραξης φόρων.

Προσαρμογή του κληρονομικού δικαίου στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα και τις νέες μορφές οικογένειας

Η μεταρρύθμιση διευρύνει την προστασία με τη χορήγηση κληρονομικών δικαιωμάτων σε πρόσωπα που, παρά το ότι δεν εντάσσονται στην παραδοσιακή έννοια του «συγγενούς» του διαθέτη, αποτελούν, εντούτοις, μέρος της οικογενειακής του ζωής. Πρόκειται για απολύτως απαραίτητη προσαρμογή στις νέες δομές οικογένειας και τις σύγχρονες κοινωνικές ανακατατάξεις, όπως το σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης, ο γάμος ομόφυλων ζευγαριών κ.ά.

Εξορθολογισμός του θεσμού της νόμιμης μοίρας

Το δικαίωμα της νόμιμης μοίρας θα έχει πλέον κατ' αρχήν ενοχικό και όχι εμπράγματο χαρακτήρα, αφού θα συνιστά ενοχική απαίτηση, και μάλιστα κληρονομική και μεταβιβαστή. Η μεταρρύθμιση αποσκοπεί στην αποτροπή της διάσπασης της παραγωγικής ή επιχειρηματικής ενότητας περιουσιακών μονάδων με την ακούσια κληρονόμηση εξ αδιαιρέτου ποσοστών τους και τη διευκόλυνση της λειτουργικής μεταβίβασης της κληρονομίας.

Θεσμοθέτηση των κληρονομικών συμβάσεων

Για πρώτη φορά στην ελληνική έννομη τάξη θα επιτρέπεται η κατάρτιση κληρονομικών συμβάσεων.

Με τη μεταρρύθμιση επιδιώκεται η άρση του απόλυτου χαρακτήρα της απαγόρευσης των κληρονομικών συμβάσεων που αποτυπώνεται στο άρθρο 368 ΑΚ. Η απαγορευτική αυτή διάταξη εισάγει απόκλιση από την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων του άρθρου 361 ΑΚ. Πρόκειται για μία από τις πιο περιοριστικές και αναχρονιστικές διατάξεις του αστικού κώδικα, η διατήρηση της οποίας δεν μπορεί να πλέον δικαιολογηθεί, αφού δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες αντιλήψεις και συναλλαγές. Η ανάγκη εκσυγχρονισμού είναι επιτακτική, ιδίως, αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι κληρονομικές συμβάσεις αναγνωρίζονται ρητά στον Ευρωπαϊκό Κανονισμό (ΕΕ) 650/2012 για τη Διαδοχή, επιτρέποντας τη διασυννοιακή τους λειτουργία, ακόμη και σε έννομες τάξεις που παραδοσιακά τις απαγορεύουν, όπως η ελληνική.

Η ισχύουσα απόλυτη αυτή απαγόρευση δημιουργεί σημαντικές πρακτικές δυσχέρειες, ιδίως όταν η κληρονομία περιλαμβάνει οικογενειακές εμπορικές επιχειρήσεις ή παραγωγικά ακίνητα ή άλλα δικαιώματα, όπως λ.χ. δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο κληρονομούμενος έχει ενδιαφέρον και εύλογο συμφέρον να διασφαλίσει ότι η επιχείρησή του ή το ακίνητο του θα περιέλθει σε κληρονόμο που διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις, την εμπειρία ή/και το πραγματικό ενδιαφέρον για τη συνέχιση και περαιτέρω ανάπτυξη της παραγωγικής τους δραστηριότητας, κατά συμβατικό αποκλεισμό άλλων κληρονόμων, που δεν ενδιαφέρονται ή και δεν δύνανται εκ των πραγμάτων να υποστηρίξουν την επιχειρηματική δραστηριότητα του διαθέτη, και εκ του νόμου αποκλεισμό της εφαρμογής των διατάξεων περί νόμιμης μοίρας. Η νέα ρύθμιση επιτρέπει την ορθολογική και έγκαιρη οργάνωση από το διαθέτη και τους αντισυμβαλλομένους του των μεταθανάτιων περιουσιακών σχέσεων, συμβάλλοντας στην αποφυγή εκτεταμένων οικογενειακών προστριβών και δικαστικών αντιδικιών και στον περιορισμό της διάσπασης των παραγωγικών περιουσιακών μονάδων. Οι κληρονομικές συμβάσεις θα περιβάλλονται του συμβολαιογραφικού τύπου, κατά τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται η διαφάνεια και η ισχύ τους.

Το νομοσχέδιο θα προκρίνει την εισαγωγή δύο ειδών κληρονομικών συμβάσεων, οι οποίες θα δύνανται να συνδυαστούν και μεταξύ τους:

1. Κληρονομικές συμβάσεις αιτία θανάτου

Κατά το ισχύον κληρονομικό δίκαιο, ένα πρόσωπο μπορεί να εγκαθίσταται κληρονόμος μόνο με διαθήκη, η οποία, ωστόσο είναι ελεύθερα ανακλητή. Με τις κληρονομικές συμβάσεις αιτία θανάτου

θα επιτρέπεται σε ένα ή και περισσότερα πρόσωπα να εγκαθιστούν κάποιο πρόσωπο ως κληρονόμο τους ή να τον τιμούν κάποιον με άλλο τρόπο, όπως λ.χ. με καταπίστευμα ή με κληροδοσία.

Η εγκατάσταση κληρονόμου κατ' αυτόν τον τρόπο θα συνεπάγεται νομική δέσμευση του κληρονομούμενου. Μέχρι σήμερα η δέσμευση αυτή αποτελούσε αντεπιχείρημα για τη νομοθέτηση των κληρονομικών συμβάσεων, με την αιτιολογία του περιορισμού της ελευθερίας της βούλησης του διαθέτη. Στον αντίλογο, ωστόσο, λόγω ακριβώς της δεσμευτικότητάς τους για το διαθέτη, - θα ανακαλούνται υπό περιοριστικές προϋποθέσεις-, οι κληρονομικές αυτές συμβάσεις θα έχουν μεγάλη πρακτική σημασία με θετικό αντίκτυπο σε οικονομικό, επιχειρηματικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο οικογενειακών σχέσεων. Και τούτο διότι, θα αποτελέσουν το μέσο για το σχεδιασμό της διαδοχής σε σταθερές βάσεις και εργαλείο οικονομικής συνέχειας και πρόληψης συγκρούσεων μεταξύ κληρονόμων. Η πρακτική τους σημασία καθίσταται ιδιαίτερως εμφανής, όταν ο κληρονομούμενος έχει τέκνα από περισσότερους γάμους ή/και τέκνα εκτός γάμου, πολλώ, δε, μάλλον, όταν οι μεταξύ τους σχέσεις είναι συγκρουσιακές.

2. Συμβάσεις παραιτήσεως από μελλοντικά κληρονομικά δικαιώματα

Η δεύτερη κατηγορία κληρονομικών συμβάσεων αφορά αυτές που θα συνάπτονται μεταξύ κληρονομούμενου και των κληρονόμων του, οποίοι θα δύνανται - ενδεχομένως και έναντι ανταλλάγματος - να παραιτηθούν εκ των προτέρων από τα κληρονομικά τους δικαιώματα. Δικαιολογητικός έως τώρα λόγος για την απαγόρευση των εν λόγω συμβάσεων αποτελούσε κυρίως η ανάγκη προστασίας του παραιτούμενου από επιπόλαιες και βεβιασμένες αποφάσεις, ενόψει και της αβεβαιότητας ως προς την αξία του δικαιώματος από το οποίο παραιτείται, η οποία προσδιορίζεται κατά το χρόνο επαγωγής της κληρονομίας. Ωστόσο ο εκσυγχρονισμός και η ταχύτητα του συνόλου των συναλλαγών, πλήθος εκ των οποίων γίνονται με διαδικασίες fast track και υπό καθεστώς αβεβαιότητας, δεν δικαιολογούν πλέον μια τέτοια απαγόρευση.

Συνολικά, οι νέες διατάξεις του κληρονομικού δικαίου είναι ιδιαίτερως σημαντικές, αφού εισάγουν ευελιξία και προσαρμοστικότητα στις σύγχρονες κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες. Προστατεύουν τους κληρονόμους, αλλά και τον ίδιο το διαθέτη, δίνοντας προβλεψιμότητα και σταθερότητα στην κατανομή της κληρονομιαίας περιουσίας. Μειώνουν τον κίνδυνο διεξαγωγής πολυδαίδαλων και μακροχρόνιων δικαστικών αγώνων, σύνταξης πλαστών ή αμφισβητούμενων διαθηκών, και παραμονής επιχειρήσεων και ακίνητων περιουσιακών στοιχείων απρόσοδων, τόσο για τους κληρονόμους όσο και για το κράτος.

Contact our Litigation team
Litigation@machas-partners.com

E info@machas-partners.com

Established in 2011, Machas & Partners is rewriting the model of a full-service law firm in Greece, serving its clients locally according to international standards and in compliance with the sector's best practices.

© 2025 Machas & Partners Law Firm. All rights reserved.

This publication provides general information and is not intended as a substitute for legal advice.